

3. SINIF FEN BİLİMLERİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ BAĞLAM-GİRDİ-SÜREÇ-ÜRÜN (CIPP) MODELİNE DAYALI ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Çiğdem BALIKÇI¹, Cengiz TÜYSÜZ², Didem İNEL EKİCİ³, Ahmet TAŞDERE⁴

1 Öğretmen, MEB, cigdembalicki91@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8124-6755.

2 Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, cengiz.tuysuz@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0366-9434.

3 Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, didem.inel@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4668-7894.

4 Araş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ahmet.tasdere@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2615-8493.

Geliş Tarihi: 21.11.2019 Kabul Tarihi: 13.10.2020

Öz: Öğretim programlarının geliştirilmesinde ve değerlendirilmesinde öğretim etkinliklerinin uygulayıcısı olan öğretmenlerin programa yönelik görüşleri önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenler, uygulamış oldukları öğretim programlarının etkililiğine ilişkin karşılaşmış oldukları sorunlara ve gözlemlerine dayalı olarak değerlendirmeler yapabilmektedir. Bu değerlendirmeler, öğretim programların yararlarının ve sınırlılıklarının gözden geçirilerek güncellenmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle araştırmada üçüncü sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nın (FBDÖP) değerlendirilmesine ilişkin öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesinde görev yapan 200 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma verileri bağlam-girdi-süreç-ürün (CIPP) modeline dayalı olarak hazırlanmış olan likert tipi maddelerden oluşan bir anket yoluyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde her bir anket maddesi için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Analizler sonucunda, öğretmenlerin genel olarak üçüncü sınıf fen bilimleri dersi öğretim programına ilişkin olumlu değerlendirmeler yaptıkları belirlenmiştir. Buna karşın, öğretim programının sınırlılıklarına yönelik olarak, okullarda programın başarılı bir şekilde uygulanması için yeterli laboratuvar, araç-gereç ve teknolojik donanımın olmadığını ve bu durumun öğrencilerin fen başarısını olumsuz yönde etkileyebileceğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, Öğretmen Görüşleri, CIPP Modeli

THE EVALUATION OF PRIMARY SCHOOL THIRD GRADE SCIENCE CURRICULUM AS BASED ON CONTEXT-INPUT-PROCESS-PRODUCT (CIPP) MODEL

Abstract:

Teachers who are practitioners of teaching activities play an essential role in the development and evaluation of instructional programs. Teachers can make evaluations based on their observations and problems related to the effectiveness of the curriculum. These evaluations contribute to updating by reviewing the benefits and limitations of the programs to raise students more qualified. Therefore, in this research, it is aimed to determine and evaluate the teachers' views regarding the evaluation of the third-grade science course curriculum. Two hundred primary school teachers participated in the study. The research data was obtained through a survey containing likert type items to determine the teachers' views on the program, based on the context-input-process-product (CIPP) model. In the analysis of the data obtained from the survey, frequency and percentage values were calculated for each survey item. As a result of the data analysis, it was determined that the teachers generally made positive evaluations regarding the third-grade science course curriculum. However, as regards the limitations of the curriculum, teachers have stated that there are not enough laboratories for successful implementation of the program in schools and that this may adversely affect students' science achievement.

Keywords: Science Curriculum, Teachers' Opinions, CIPP Model

Giriş

Fen bilimleri eğitimi alanında son yıllarda gerçekleştirilen öğretim programı yenileme ve güncelleme çalışmaları beraberinde bu programların değerlendirme çalışmalarını da gündeme getirmiştir. İlgili öğretim programları birçok farklı boyut ve bileşenler kapsamında güncel bakış açılarıyla yeniden ele alınmış ve çağdaş yaklaşımlar programlara yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu güncel ve çağdaş yaklaşımların öğretim programına yansıtılma süreçlerinin temel dinamikleri, uluslararası sınavlar (OECD, 2013a; Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2017), geçmiş yıllardaki programlarının etkililiğinin araştırıldığı değerlendirme çalışmaları (Aslan, 2005; Bayrak ve Erden, 2007), 4+4+4 eğitim sistemiyle ortaya çıkan yapısal değişimler (Bay, Türkan, Tosun, Deliçay, Ateş, Pamuk, Özkan ve Demir, 2013; Başar, 2016), programların uygulayıcıları olan öğretmen

görüşleri (Aydın, 2007; Bayrak, 2009; Aydın ve Çakıroğlu, 2010; Ayvaci ve Özbek, 2014) gibi değişkenler olmuştur. İlgili program geliştirme çalışmaları, bilim ve teknolojiye hızla değişimlerden etkilenmiş ve kısa süreli aralıklarla öğretim programları yenileme ve güncellemelere tabi tutulmuştur. Buna göre, 2000 yılında 'Fen Bilgisi' adıyla hazırlanan öğretim programında çağdaş fen eğitiminin özelliklerine yer vermeye çalışılmıştır. Öğretme ve öğrenme etkinliklerinde sıklıkla öğrenci merkezlik vurgusu yapılırken, bu süreçte *bilimsel düşünme, bilimsel iletişim ve bilimi yaşama geçirme* gibi bilimsel süreçlere sıklıkla yer verilmiştir (MEB, 2000). 2005 yılında ise 'Fen ve Teknoloji' adıyla ve köklü denebilecek değişikliklerle hazırlanan öğretim programında *fen ve teknoloji okuryazarlığı* temel vizyon olarak benimsenmiştir. Öğrenme yaklaşımı olarak *yapılandırmacı öğrenme kuramına* güçlü vurgular yapılmış ve ölçme değerlendirmede *alternatif tekniklere* ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Bilgi içeriğini oluşturan öğrenme alanlarıyla birlikte, ilk kez bu programda *bilimsel süreç becerileri, fen-teknoloji-toplum-çevre ve tutum ve değerler* öğrencilere kazandırılacak diğer öğrenme alanları olarak tanımlanmıştır (MEB, 2005). 2013 yılında 'Fen Bilimleri' adıyla yenilenen öğretim programının en önemli özelliği ise içeriğinin azaltılması ve sadeleştirilmesi olmuştur. Söz konusu öğretim programında bazı konular üst sınıflara aktararak ve farklı öğrenme alanlarına ilişkin birbiri ile ilişkili kazanımlar yazılarak içerik daha sade bir yapıya kavuşturulmuştur. Bununla birlikte, *21. yüzyıl becerileri, sürdürülebilir kalkınma, sosyobilimsel durumlar, fen ve kariyer bilinci* gibi yeni ve güncel içerikler öğrenme alanlarına entegre edilmiştir. Bu öğretim programının belki de en çarpıcı yeniliği, temel eğitimin 3. sınıftan itibaren fen bilimleri derslerinin verilmeye başlanmasıdır (MEB, 2013). 2018 yılında da bir önceki öğretim programına oldukça benzer içerikte ve yapıda güncellemelerle yeniden ele alınan öğretim programında, *mühendislik ve tasarım becerileri ve değerler eğitimi* kapsamında yeni yaklaşımlar öğretim programında yer almıştır (MEB, 2018).

İlgili öğretim programlarının geliştirilme süreçleri genel olarak, programın tasarlanması, geliştirilmesi, denemeden sonra uygulanması ve değerlendirilip düzeltilmesini içeren sistematik bir süreçtir. Sürecin sonunda ise, okullarda uygulanmakta olan programların etkililiği ve başarısının tespit edilmesi için program değerlendirme çalışmaları oldukça önemlidir (Özdemir, 2009). Zohrabi'ye göre (2012), alt öğelerinin derinlemesine incelendiği bir girişim olan bu program değerlendirme çalışmaları olmadan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığından, dersten memnun olup olmadıklarından, materyallerin etkili olup olmadıklarından ve değerlendirme etkinliklerinin daha fazla öğrenmeyi motive edip etmediğinden emin olmak mümkün değildir. Bu öğelerin önemine vurgu yapan Posavac ve Carey (2007), program değerlendirme çalışmalarının en temel anlamda, insanların ihtiyaç duyduğu zamanda onlara nitelikli hizmet vermek için katkı sağladığını vurgulamışlardır. Program değerlendirmeyi öğretim programlarına dayalı kaynakların kabullenme, değiştirilme ve ortadan kaldırılma süreci olarak tanımlayan Demirel (2004), bu süreci verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve sonuçların yorumlanarak raporlanması şeklinde basamaklandırmıştır.

Ülkemizde program geliştirme çalışmalarını takip eden süreçte, yoğun bir şekilde program değerlendirme çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Özellikle fen öğretim proqramlarına yönelik olarak gerçekleştirilen bu değerlendirme çalışmaları, öncelikle 2005 yılı Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı'na yönelik olarak (Battal, 2008; Ercan, 2007; Tüysüz ve Aydın, 2009), sonrasında 2013 yılı Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'na (FBDÖP) yönelik olarak (Çalışoğlu, Tortum, Erişmiş ve Koçyiğit, 2015; Gedik, 2017; Toraman ve Alcı, 2013; Yıldırım ve Güngör Akgün, 2015), son olarak da az da olsa 2018 yılı FBDÖP'e yönelik olarak (Deveci, 2018; Özcan, Oran ve Arık, 2018) ortaya konmuştur. Bu kapsamda özellikle geçmiş yıllardaki program değerlendirme çalışmalarında sıklıkla anketler aracılığıyla veriler elde edilirken (Değirmenci, 2007; Gömleksiz ve Bulut; 2007; Dindar ve Yangın, 2007; Ocak, 2008; Kara, 2008) son yıllarda ise büyük oranda mülakatlar aracılığıyla veriler toplanmıştır. Bu çalışmalarda çoğunlukla öğretmenlerin öğretim programını olumlu buldukları (Çalışoğlu, Tortum, Erişmiş ve Koçyiğit, 2015), fen bilimleri dersinin 3. sınıf programlarında yer almasının uygun olduğu (Çiftçi, Saban, Gündüz ve Olaç, 2015), pilot uygulama yapılmadan uygulanmasına rağmen programın başarılı bulunduğu (Ünişen ve Kaya, 2015), öğretmenlerin programı daha sade ve anlaşılır bulduğu (Karaman ve Karaman, 2016) şeklinde olumlu bulgulara ulaşılmıştır. Buna karşın araç-gereç ve altyapı yetersizliği (Aybek ve Aslan, 2015), pekiştirme amaçlı etkinliklerin olmaması (Yıldırım ve Akgün, 2015), kılavuz kitapların olmaması ve laboratuvar kullanımına ilişkin sorunlar (Başibeyaz, 2016), kaynak kitap yetersizliği ve laboratuvar olmaması (Gedik, 2017) gibi olumsuz nitelikte bulgularda tespit edilmiştir.

CIPP Modeli ve Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı

Uluslararası alan yazında fen bilimleri öğretim programı değerlendirme çalışmaları incelendiğinde, Lewthwaite (2005), Kanada'da bir ilkokulda 1-6. sınıflarda uygulanan fen dersi öğretim programının etkili olmasında etken olan faktörleri, Cooper (2005), Ontario ilköğretim okulu yeni fen ve teknoloji programının tecrübe ve deneyim sahibi öğretmenler tarafından incelenmesini, Alshammari (2013), Kuveyt'te uygulanan 6. ve 7. sınıf fen dersi öğretim programına ilişkin görüşleri Marty, Venturini ve Almqvist., (2017), ise İsveç, Fransa ve Batı İsviçre'deki fen müfredatları arasındaki geleneklerin ve göreneklerin öğretim açısından benzerliklerini ve farklılıklarını tanımlamayı amaçlayan araştırmaları ortaya koymuşlardır. Ülkemizdeki FBDÖP değerlendirme çalışmaları incelendiğinde ise, son yıllarda nitel yaklaşıma dayalı farklı yöntemlerle görüşmeler yoluyla veri toplama süreçlerinin benimsendiği görülmektedir. Buna karşın belirli ve yapılandırılmış modeller temelinde ortaya konan fen bilimleri öğretim programı değerlendirme çalışmalarının oldukça az sayıda olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım, 2018). 2013 yılında güncellenen ortaokul 5. sınıf FBDÖP'ü bağlam-girdi-süreç-ürün (CIPP) modeli ile öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirdiği araştırmasında Yıldırım (2018), öğretim programı için yapılan planlama ve öngörülerin, uygulamadaki ihtiyaçları karşılama potansiyelinin orta düzeyde olduğunu tespit

etmiştir. Bu araştırma kapsamında da farklı bir örneklem grubuna yönelik olarak CIPP modeline dayalı program değerlendirme anlayışı benimsenmiş ve 3. sınıf FBDÖP sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmiştir.

D. L. Stufflebeam aracılığıyla yönetilen Phi Delte Kapa Değerlendirme Ulusal Çalışma Komitesi tarafından oluşturulan bu model Bağlam (Context), Girdi (Input), Süreç (Process) ve Ürün (Product) şeklinde dört aşamadan oluşmakta ve adını ilk harflerinden alan CIPP değerlendirme modeli olarak kullanılmaktadır. Bağlam mevcut ve gelecekteki hedefleri değerlendirir. Girdi hedeflere ulaşmak için kullanılan çeşitli stratejileri araştırır. Süreç stratejilerin uygulanmasını inceler ve son olarak, ürün ise programın sonucunu denetler. Bu aşamaların hepsi ise programın etkinliği hakkında fikir verir (Stufflebeam, 1971'den aktaran; To, 2017). Model bir programda yer alan etkinlik ve hedefler yerine karar verme süreçlerine odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. CIPP modeli ile değerlendirmede amaç sadece değerlendirme yapıp bir sistemin veya nesnenin değerini ortaya çıkarmak değil aynı zamanda sistemi geliştirmektir (Stufflebeam, 1971'den aktaran; Ünal, 2011)

CIPP temelinde gerçekleştirilen bu öğretim programı değerlendirme çalışmasının, FBDÖP'e yönelik olarak alan yazına farklı bakış açılarını yansıtan ve yapılandırılmış veriler sunacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda program değerlendirme uzmanlarına ve benzer nitelikteki araştırmalara katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca, fen bilimleri derslerinin 3. sınıf düzeyinde henüz oldukça kısa bir süre önce verilmeye başlandığı düşünüldüğünde, çalışma sonuçlarının temel eğitim düzeyinde sınırlı sayıda program değerlendirme sonuçlarına kapsamlı ve ayrıntılı katkılar sağlaması beklenmektedir. Bu bağlamda fen bilimleri dersine yönelik olarak 3. sınıf düzeyinde eğitim veren öğretmenlerin görüşleri CIPP modeline dayalı olarak ortaya konmuştur. Bu amaçla şu araştırma problemlerine cevap aranmıştır;

1. Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli "Bağlam" boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP'e yönelik görüşleri nelerdir?

2. Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli "Girdi" boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP'e yönelik görüşleri nelerdir?

3. Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli "Süreç" boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP'e yönelik görüşleri nelerdir?

4. Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli "Ürün" boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP'e yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

3. sınıf FBDÖP'e yönelik öğretmen görüşlerinin incelendiği bu çalışmada kesitsel tarama modeli kullanılmıştır. Kesitsel tarama modelinde örneklemin mevcut tutumla-

rı, inançları, görüşleri ve birçok özelliklerini betimlemek amacıyla nicel araştırmalarda kullanılan işlemler uygulanır. Eğitim hizmetleri (programlar, dersler, projeler, okul imkanları vb.) ile ilgili ihtiyaç belirleme ölçümleri yapılabilir. Araştırmacılar tarafından katılımcılara müdahale edilmeden var olan durumun ortaya çıkarılması amaçlanır (Creswell, 2012). Bu amaçla, CIPP anketi kullanılarak FBDÖP ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinin belirlendiği araştırmanın yöntemi kesitsel tarama olarak benimsenmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini çalışmadaki verilerin toplandığı dönemde İzmir ilinde 3. sınıfları okutmakta olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılarak evrenden seçilen 200 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk ve diğ., 2009). Ölçme araçlarının uygulanabilmesi için öncelikle İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Sonrasında örnekleme oluşturan il ve ilçelerdeki öğretmenlerle birebir iletişime geçilmiş ve olası veri kayıplarının önüne geçmek için araştırmacılar tarafından anketler bizzat uygulanmıştır. Örneklemi oluşturan öğretmenlerin demografik özellikleri aşağıdaki gibidir:

Değişkenler		N	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	56	28
	Erkek	144	72
Mezun Olunan Bölüm	Sınıf Öğretmenliği	122	61
	Diğer Bölümler	78	39
Kıdem	0-10	14	7
	11-20	76	38
	21-30	78	32
	31-40	32	16
FBDÖP'e Yönelik Hizmet İçi Eğitim Durumu	Evet	61	30
	Hayır	139	70

Veri Toplama Aracı

CIPP Anketi: Çalışmada veri toplama aracı olarak Yıldırım (2018) tarafından geliştirilen, 24 maddeden oluşan likert tipli CIPP anketi kullanılmıştır. Anket, beşli dereceleme sistemine göre geliştirilmiş ve her tutum ifadesi için "Kesinlikle Hayır", "Çoğunlukla Hayır", "Kararsızım", "Çoğunlukla Evet" ve "Kesinlikle Evet" seçenekleri kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin güvenilirliğini belirlemek için cronbach

α -iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve bağlam alt boyutu için 0,907, girdi alt boyutu için 0,781, süreç alt boyutu için 0,799, ürün alt boyutu için 0,925 ve ölçeğin tamamı için 0,952 olarak hesaplanmıştır. Çalışmada verilerin analizinde CIPP anketinden elde edilen veriler için madde bazında frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.

Bulgular

Bağlam Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci problemi ‘Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli bağlam boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP’e yönelik görüşleri nelerdir?’ şeklinde belirlenmiştir. Birinci problemin çözümüne ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzde değerleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. CIPP Modelinin ‘Bağlam’ Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kesinlikle hayır		Çoğunlukla Hayır		Kararsızım		Çoğunlukla Evet		Kesinlikle Evet	
	F	%	f	%	F	%	F	%	F	%
Programda benimsenen felsefe günümüze uygun mudur?	11	5,5	42	21,0	27	13,5	110	55,0	10	5,0
Dersin programı öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun hazırlanmış mıdır?	11	5,5	48	24,0	13	6,5	112	56,0	16	8,0
Programdaki konular öğrencilerin öğrenme seviyelerine uygun mudur?	3	1,5	28	14,0	13	6,5	118	59,0	38	19,0
Program, öğrencileri fen okur-yazarı yetiştirme potansiyeline sahip midir?	14	7,0	44	22,0	32	16,0	99	49,5	11	5,5
Kazanımlar programda hedeflenen temel becerileri kazandırmada yeterli midir?	3	1,5	43	21,5	29	14,5	111	55,5	14	7,0
Program toplumun fen alanında ihtiyaç duyduğu insanı yetiştirilmesine temel oluşturmaktadır mıdır?	16	8,0	57	28,5	45	22,5	74	37,0	8	4,0

3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeline...

“Programda benimsenen felsefe günümüze uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %55’i çoğunlukla evet, % 21’i çoğunlukla hayır, %13,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Dersin programı öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun hazırlanmış mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %56’sı çoğunlukla evet, %24’ü çoğunlukla hayır, %8’i ise kesinlikle evet şeklinde cevap vermiştir. “Programdaki konular öğrencilerin öğrenme seviyelerine uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %59’u çoğunlukla evet, %19’ü kesinlikle evet, %14’ü ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir. “Program, öğrencileri fen okur-yazarı yetiştirme potansiyeline sahip midir?” sorusuna öğretmenlerin %49,5’i çoğunlukla evet, %22’si çoğunlukla hayır, %16’sı ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Kazanımlar programda hedeflenen temel becerileri kazandırmada yeterli midir?” sorusuna öğretmenlerin %55’i çoğunlukla evet, %21,5’i çoğunlukla hayır, %14,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program toplumun fen alanında ihtiyaç duyduğu insanın yetiştirilmesine temel oluşturmakta mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %37’si çoğunlukla evet, %28,5’i çoğunlukla hayır, %22,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir.

Girdi Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci problemi ‘Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli girdi boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP’e yönelik görüşleri nelerdir?’ şeklinde belirlenmiştir. İkinci problemin çözümüne ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzde değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. CIPP Modelinin ‘Girdi’ Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kesinlikle hayır		Çoğunlukla Hayır		Kararsızım		Çoğunlukla Evet		Kesinlikle Evet	
	F	%	f	%	f	%	F	%	f	%
Program kazanımları öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine uygun mudur?	6	3,0	39	19,5	26	13,0	111	55,5	18	9,0
Program için belirlenen süre yeterli midir?	11	5,5	25	12,5	12	6,0	96	48,0	56	28,0
Programda yer alan kavram ve terimler kolay telaffuz edilebilen anlaşılır kelimeler midir?	3	1,5	11	5,5	12	6,0	127	63,5	47	23,5
Program, sınıflardaki mevcut teknolojik donanımın kullanılmasına uygun mudur?	30	15,0	48	24,0	17	8,5	82	41,0	23	11,5
Programda yer alan konuların sıralanışı uygun mudur?	7	3,5	24	12,0	24	12,0	120	60,0	25	12,5
Okulunuzda programın başarıyla uygulanmasını destekleyecek yeterlikte laboratuvar bulunmakta mıdır?	113	56,5	48	24,0	10	5,0	24	12,0	5	2,5

“Program kazanımları öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %55,5’i çoğunlukla evet, %19,5’i çoğunlukla hayır, %13’ü ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program için belirlenen süre yeterli midir?” sorusuna öğretmenlerin %48’i çoğunlukla evet, %28’i kesinlikle evet, %12,5’i ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir. “Programda yer alan kavram ve terimler kolay telaffuz edilebilen anlaşılır kelimeler midir?” sorusuna öğretmenlerin %63,5’i çoğunlukla evet, %23,5’i kesinlikle evet, %6’sı ise kararsızım şeklinde yanıt vermiştir. “Program, sınıflardaki mevcut teknolojik donanımın kullanılmasına uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %41’i çoğunlukla evet, %24’ü çoğunlukla hayır, %15’i ise kesinlikle hayır şeklinde cevap vermiştir. “Programda yer alan konuların sıralanışı uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %60’i çoğunlukla evet, %12,5’i kesinlikle evet, %12’si ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Okulunuzda programın başarıyla uygulanmasını destekleyecek yeterlikte laboratuvar bulunmakta mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %56,5’i kesinlikle hayır, %24’ü çoğunlukla hayır, %12’si ise çoğunlukla evet şeklinde cevap vermiştir.

Süreç Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü problemi ‘Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli süreç boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP’e yönelik görüşleri nelerdir?’ şeklinde belirlenmiştir. Üçüncü problemin çözümüne ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzde değerleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. CIPP Modelinin ‘Süreç’ Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kesinlikle hayır		Çoğunlukla Hayır		Kararsızım		Çoğunlukla Evet		Kesinlikle Evet	
	F	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Program, öğretmenlerin, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate almasını sağlamakta mıdır?	20	10,0	59	29,5	37	18,5	74	37,0	10	5,0
Program, bireyi tüm yönleriyle (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) geliştirecek şekilde uygulanabilmekte midir?	11	5,5	63	31,5	40	20,0	78	39,0	8	4,0
Program derslerin öğrenci merkezli olarak yürütülebilmesine uygun mudur?	11	5,5	51	25,5	26	13,0	94	47,0	18	9,0
Programda yer alan konular, öğrencilerin ilgisini çekmekte midir?	4	2,0	21	10,5	17	8,5	122	61,0	36	18,0
Programın dayandığı öğrenme kuramı ile öğrencilerin öğrenmeleri birbirlerine uyumlu mudur?	8	4,0	41	20,5	32	16,0	102	51,0	17	8,5
Programın uygulanmasında bazı deney ve etkinliklerde özel alanlarda uzman desteğine ihtiyaç ortaya çıkmakta mıdır?	32	16,0	67	33,5	34	17,0	51	25,5	16	8,0

“Program, öğretmenlerin, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate almasını sağlamakta mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %37’si çoğunlukla evet, %29,5’i çoğunlukla hayır, %18,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program, bireyi tüm yönleriyle (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) geliştirecek şekilde uygulanabilmekte midir?” sorusuna öğretmenlerin %39’u çoğunlukla evet, %31,5’i çoğunlukla hayır, %20’si ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program derslerin öğrenci merkezli olarak yürütülebilmesine uygun mudur?” sorusuna öğretmenlerin %47’si çoğunlukla evet, %25,5’i

çoğunlukla hayır, %13'ü ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. "Programda yer alan konular, öğrencilerin ilgisini çekmekte midir?" sorusuna öğretmenlerin %61'i çoğunlukla evet, %18'i kesinlikle evet, %10,5'i ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir. "Programın dayandığı öğrenme kuramı ile öğrencilerin öğrenmeleri birbirlerine uyumlu mudur?" sorusuna öğretmenlerin %51'i çoğunlukla evet, %20,5'i çoğunlukla hayır, %16'sı ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. "Programın uygulanmasında bazı deney ve etkinliklerde özel alanlarda uzman desteğine ihtiyaç ortaya çıkmakta mıdır?" sorusuna öğretmenlerin %33,5'i çoğunlukla hayır, %25,5'i çoğunlukla evet, %17'si ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir.

Ürün Boyutuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü problemi 'Sınıf öğretmenlerinin CIPP Modeli ürün boyutuna dayalı olarak 3. sınıf FBDÖP'e yönelik görüşleri nelerdir?' şeklinde belirlenmiştir. Dördüncü problemin çözümüne ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtların frekans ve yüzde değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. CIPP Modelinin 'Ürün' Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kesinlikle hayır		Çoğunlukla Hayır		Kararsızım		Çoğunlukla Evet		Kesinlikle Evet	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Program sonunda öğrencilerin Fen Bilimleri okur-yazarlıklarında olumlu yönde değişim gözlenmiş midir?	7	3,5	29	14,5	43	21,5	96	48,0	25	12,5
Program öğrencinin günlük yaşamdaki problemlerini çözmesine katkı sağlamış mıdır?	6	3,0	43	21,5	39	19,5	103	51,5	9	4,5
Program, öğrencilerin dersten bireysel beklenti ve ihtiyaçlarına cevap vermiş midir?	6	3,0	45	22,5	36	18,0	101	50,5	12	6,0
Program, öğrencilere ileride meslek yaşamlarında gerekli olan bilgi ve becerilere temel oluşturmuş mudur?	10	5,0	40	20,0	48	24,0	89	44,5	13	6,5
Program, öğrencilerin başkalarına bağlı kalmadan kendi fikirlerini rahatça ifade etmesine imkan sağlamış mıdır?	10	5,0	36	18,0	33	16,5	110	55,0	11	5,5
Program sonunda öğrencilerin sahip olduğu değerler konusunda olumlu yönde değişim gözlenmiş midir?	6	3,0	29	14,5	40	20,0	101	50,5	24	12,0

“Program sonunda öğrencilerin fen bilimleri okur-yazarlıklarında olumlu yönde değişim gözlenmiş midir?” sorusuna öğretmenlerin %48’i çoğunlukla evet, %21,5’i kararsızım, %14,5’i ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir. “Program öğrencinin günlük yaşamdaki problemlerini çözmesine katkı sağlamış mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %51,5’i çoğunlukla evet %21,5’i çoğunlukla hayır, %19,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program, öğrencilerin dersten bireysel beklenti ve ihtiyaçlarına cevap vermiş midir?” sorusuna öğretmenlerin %50,5’i çoğunlukla evet, %22,5’i çoğunlukla hayır, %18’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program, öğrencilere ileride meslek yaşamlarında gerekli olan bilgi ve becerilere temel oluşturmuş mudur?” sorusuna öğretmenlerin %44,5’i çoğunlukla evet, %24’ü kararsızım, %20’si ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir. “Program, öğrencilerin başkalarına bağlı kalmadan kendi fikirlerini rahatça ifade etmesine imkan sağlamış mıdır?” sorusuna öğretmenlerin %55’i çoğunlukla evet, %18’i çoğunlukla hayır, %16,5’i ise kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “Program sonunda öğrencilerin sahip olduğu değerler konusunda olumlu yönde değişim gözlenmiş midir?” sorusuna öğretmenlerin %50,5’i çoğunlukla evet, %20’si kararsızım, %14,5’i ise çoğunlukla hayır şeklinde cevap vermiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmadan elde edilen bulgular CIPP modelinin bağlam boyutuna ilişkin öğretmen görüşlerinin genellikle olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Öğretmenler uygulanan programda benimsenen felsefenin günümüz için uygun olduğunu, programın öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığını, konuların öğrencilerin öğrenme seviyelerine uygun olduğunu, fen okur-yazar bireylerin yetişmesinde programın etkili olabileceğini, kazanımların programda hedeflenen temel becerileri kazandırmada yeterli olduğunu ve programın toplumun fen alanında ihtiyaç duyduğu insanın yetiştirilmesine temel oluşturabileceğini ifade etmişlerdir. Bu bulgular alan yazında yapılan birçok çalışmanın sonucu ile örtüşmektedir. Başibeyaz (2016), öğretmenlerin 3. sınıf FBDÖP’ün genel yapısını, programda yer alan kazanımları, programın içeriğini ve öğrenme-öğretme sürecini yüksek düzeyde yeterli gördüklerini tespit etmiştir. Yıldırım’ın (2018) araştırmasına göre, fen bilimleri dersi öğretmenlerinin çoğunluğu öğretim programında benimsenen felsefeyi günümüze uygun bulmakta, yarısından fazlası ise programın öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünmektedir. Filiz ve Kaya’nın (2013), araştırmasında FBDÖP’ün eğitim sistemimizin genel felsefesi doğrultusunda hazırlandığı ifade edilmiştir. Aslan ve Çökük’ün (2018) yaptığı çalışmada, öğretmenler kazanım sayısının yeterli ve öğrencilerin düzeyi için uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer bir bulguyu ortaya koyan Ünişen ve Kaya’nın (2015) araştırmasında da, katılımcıların çoğu programdaki kazanımların öğrenci yaş ve sınıf düzeyine uygunluğu konusunda ortak görüş belirtmişlerdir. Bedir (2018), öğretmenlerin üçüncü sınıf FBDÖP’ün konu alanı (içerik) boyutunu öğrenciler için uygun bulduklarını tespit etmiştir. Karaman ve Karaman (2016) ise, bu içe-

riklerin ve konuların sınıf düzeylerine daha dengeli dağıtıldığına ilişkin öğretmenlerin memnun olduklarını ortaya koymuşlardır. FBDÖP'ün genel yapısı hakkında bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan farklı olarak Aybek ve Aslan (2015), fen bilimleri dersinin üçüncü sınıftan itibaren verilmesini doğru bulmadıkları için dersin öğrenci seviyesine uygun olmadığı yönündeki öğretmen görüşlerini ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde Güven'in (2016), çalışmasında da öğretmenler konuların öğrenci seviyesine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretim programındaki kazanımlara yönelik farklı bulguları yansıtan çalışmasında ise Berkant ve Kankılıç (2014), öğretmenlerin kazanımların öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada zayıf kaldığını yönelik bulguları ortaya koymuştur. Kazanımlara yönelik bu farklı bulguların sebebi, bir önceki öğretim programına göre kazanım yapısının değişmesi ve sayısının azaltılması olabilir. Bununla birlikte, sınıf öğretmenleri 3. sınıf kazanımlarını ilk kez mevcut öğretim programıyla öğretmeye başladıkları için, bu kazanımları öğrenci düzeyine uyarlamakta zorlanmaları olabilir.

Öğretim programının temel vizyonu olan fen okur-yazarlığına yönelik program değerlendirme çalışmalarında, Bekmezci ve Ateş (2018), öğretmenlerin çoğunun FBDÖP'ün öğrencilerin fen okur-yazarı bireyler olmalarını sağladığını, Güven (2016), öğrencilere fen okur-yazar olmayı kazandıracak nitelikte olduğunu, Aybek ve Aslan (2015) ise, öğrencilerin fen okur-yazarı olarak yetiştirme amacına uygun düzenlendiği şeklinde öğretmen görüşlerini ortaya koymuştur. Fen okuryazarlığına yönelik farklı bulguların elde edildiği çalışmada ise Yıldırım (2018), öğretmenlerin FBDÖP'ün öğrencileri fen okur-yazarı yetiştirme potansiyeli bakımından yetersiz gördüklerini tespit etmiştir. Bu farklı bulguların olası bir sebebi, fen okur-yazarlığı gibi oldukça geniş kapsamlı bir vizyonun temel eğitimde 3. sınıf düzeyine entegre edilmesindeki güçlükler olabilir.

CIPP modelinin girdi boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunluğu program kazanımlarının öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, program için belirlenen sürenin yeterli, programda yer alan kavram ve terimlerin açık, anlaşılır ve programda yer alan konuların sıralanışının programın uygulanması için uygun olduğunu belirtmişlerdir. Fakat öğretmenler okullarda programın başarılı bir şekilde uygulanması için yeterli laboratuvarın ve teknolojik donanımın olmadığını ve bundan dolayı öğrencilerde yeterli başarının sağlanamadığını ifade etmiştir. Alan yazın incelendiğinde benzer ve farklı bulguların olduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Şentürk (2017), programın kazanımları hakkında katılımcıların genel olarak olumlu görüş belirttiğini, kazanım için verilen ders saatinin fazla olduğunu, Güven'de (2016), 3. sınıf FBDÖP'ün kazanım boyutuna ilişkin, açık ve öğrenci seviyesine uygun olduğu şeklinde olumlu öğretmen görüşlerini ortaya koymuştur. Kazanımlar hakkında benzer bulguların elde edildiği çalışmalardan Çalışoğlu vd., (2015), öğretmenlerin çoğunluğunun 3. sınıf FBDÖP kazanımlarının öğrenci düzeyine uygun olduğunu belirttiklerini, Aybek ve Aslan'da (2015), öğrenci gelişim özelliklerine uygun olduğu

şeklindeki öğretmen görüşlerine yer vermiştir. Program için belirlenen sürenin yeterli olup olmadığı ile ilgili yapılan çalışmada Başıbeyaz (2016), ders saatine ilişkin sürenin fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Tüysüz ve Balıkçı'nın (2016) araştırmasında öğretmenler, fen bilimleri dersinin süresinin 3 saat olmasını genel olarak olumlu bulduklarını, sürenin yeterli olduğunu hatta arttığını, kavram öğretiminde sorun yaşanmadığını belirtmişlerdir. CIPP modelinin girdi boyutu kapsamında olumsuz öğretmen görüşleri de göze çarpmaktadır. Ünişen ve Kaya (2015), konularda yer alan soyut kavramlara ilişkin öğrenme sürecinde bazı problemlerin ortaya çıktığını, Çiftçi vd. (2015), fiziksel koşulların tüm eğitim kurumlarında sağlanmadığı için programı uygulamada eksikliğe neden olduğunu vurgulamışlardır. Birçok çalışmada ise, okullardaki araç-gereç, laboratuvar ve fiziksel koşulların yetersizliğine vurgular yapılarak bundan dolayı öğrencilerde öğrenme eksiklikleri olabileceğine yönelik öğretmen görüşleri belirtilmiştir (Çalışoğlu vd., 2015; Çıray, Küçükıyılmaz ve Güven, 2015; Evirgen, 2013; Sıcak, 2013; Şentürk, 2017; Tüysüz ve Balıkçı, 2016). Okullardaki araç-gereç ve laboratuvar eksikliklerinin teknoloji destekli materyaller bağlamında ele alındığı çalışmada Akıncı, Uzun ve Kışoğlu (2015) projeksiyon, bilgisayar, internet vb. teknolojik imkanların olmamasının programın uygulanmasına ilişkin problem teşkil ettiğini belirtmiştir. Seçkin Kapucu (2014), öğretmenlerin fen bilimleri dersinde görsel medya kullanımı esnasında teknolojik donanım yetersizliği yaşadıklarını ifade etmiştir. Alan yazında vurgulanan bu eksikliklere dikkat çeken Tüysüz ve Balıkçı (2016), ilgili eksikliklerin genel olarak öğretim programlarının uygulanmasında en sık karşılaşılan sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunlardan farklı nitelikte olarak öğrenci hazırbulunuşluğuna dikkat çeken araştırmalarda Yıldırım ve Güngör Akgün (2015), fen bilimleri dersinin 3. sınıflarda öğretimine başlanılmasının hazırbulunuşluk düzeyleri farklılığı, gelişim dönemleri farklılığı, konu yoğunluğunun gibi durumlardan dolayı dezavantajları olabileceğini belirtmiştir. Karaman ve Karaman'ın (2016) araştırmalarında ise öğretmenlerin bir kısmı bazı konu düzenlemelerinin öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınmadan yapıldığını ifade etmiştir. Program ile ilgili belirlenen sürenin yeterli olup olmadığı ile ilgili yaptığı araştırmada Güven (2016), öğretmenlerin ünitelerin süre dağılımının dengeli olmadığını ifade ettiklerini belirtmiştir. Özellikle öğrenci hazırbulunuşluğu ve süre dağılımı konusunda ortaya çıkan farklı bulguların sebepleri, örneklemi oluşturan öğretmenlerin 3. sınıf düzeyinde fen bilimleri dersini ilk kez mevcut öğretim programıyla birlikte vermeye başlamış olması ve deneyim eksiklikleri olabilir.

CIPP modelinin süreç boyutuna ilişkin bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğu programın bireyi tüm yönleriyle geliştirebileceği ve bu bağlamda programın öğrenci merkezli yürütülmesine uygun olduğunu, programda yer alan konuların öğrencinin ilgisini çektiğini, programın dayandığı öğrenme kuramı ile öğrenmelerin uyumlu olduğunu belirtmiş, bir kısmı ise programın öğrenciler için bireysel farklılıkları dikkate alacak şekilde tasarlandığını ve programın uygulanmasında bazı deney ve etkinliklerde özel alanlarda uzman desteğine ihtiyaç duyulmadığı şeklinde görüş

belirtmiştir. Yıldırım ve Güngör Akgün (2015), öğretmenlerin fen bilimleri dersinin öğrencilerde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda gelişimlerini destekleyecek nitelikte konular ve kazanımlar barındırdığını ifade ettiklerini, benzer şekilde Yıldırım'da (2018), öğretmenlerin %46,4'ünün FBDÖP'ün, bireyi tüm yönleriyle (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) geliştirecek şekilde uygulanabildiği, öğretmenlerin yarısından fazlasının ise programı, öğrenci merkezli olarak uygulanabilir olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Öğretim programının öğrenci merkezli olduğunu vurgulayan diğer çalışmada Şentürk'e (2017) göre, katılımcıların çoğu, programın sınıfta uygulanabilir etkinlikler içerdiğini, öğretme-öğrenme sürecinin öğrencilerin yaparak, yaşayarak ve iş birliğine dayalı öğrenmelerine imkân tanıdığını ifade etmişlerdir. Başibeyaz (2016), 3. sınıf FB-DÖP'ün güçlü yönlerinden birisinin öğrenci merkezli olduğu tespitini yaparken Bedir (2018), programın öğrenciler için ilgi çekici olduğuna yönelik öğretmen görüşlerine yer vermiştir. Benzer bulguların elde edildiği Koca'nın (2015), çalışmasında da öğretmenler, konuların öğrencilerin ilgisini çektiğini, programın öğrenci merkezli olduğunu ve bilgi düzeyinin hafif olduğunu belirtmişlerdir. Gökçedağ ve Topbaşı (2016) yaptıkları araştırmada öğretmenler fen bilimleri dersinin öğrencilere kolay ve eğlenceli geldiğini, derse katılımların yüksek olduğunu, konularla ilgili öğrenciler tarafından yapılan araştırmaların arttığını belirtmişlerdir. Süreç boyutunun beşinci maddesine göre öğretmenler programın dayandığı öğrenme kuramı ile öğrenmelerin uyumlu olduğunu ifade etmiştir. Alan yazında farklılaşan sonuçlara da vurgu yapan Bekmezci ve Ateş (2018), FBDÖP'te öğretme-öğrenme sürecinin nasıl yürütüleceğine yönelik yeterli açıklama olmadığı görüşü tespit edilmiştir. Buna karşın Bakırcı ve Çepni (2014), bu durum ile ilgili olarak öğretmenlerin fen öğretimleri sırasında kendilerinin konuya uygun bir model ve yöntem seçebileceklerini ifade etmişlerdir. Güven (2016) ise, 3. sınıf FBDÖP'e ilişkin, kullanılan tekniklerin yaratıcı bireylerin yetiştirilmesine imkan vermesi, önerilen yöntem ve tekniklerin öğretmene yeterince rehberlik etmesi ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine hizmet etmesi ile ilgili öğretmenlerin kararsız olduklarını ifade etmiştir. Öğretim süreçlerine yönelik öğretmenlerin ortaya koyduğu kararsız ve farklılaşan bulguların olası sebepleri, öğretim programında benimsenen öğrenme-öğretme yaklaşımlarının temel eğitim düzeyinde nasıl uygulanacağını anlamaması olabilir. Çünkü öğretim programında 3. ve 4. sınıf düzeyinde yapılandırılmış araştırma-sorgulama etkinliklerinin uygulanması önerilmektedir. Bu bağlamda yapılandırılmış araştırma-sorgulama etkinliklerindeki öğretmen ve öğrenci rollerinin üst sınıf düzeylerine göre farklılaşan uygulamaları farklı bulguların sebepleri olabilir.

CIPP modelinin ürün boyutuna ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde; program sonunda öğrencilerin fen okur-yazarlıklarında olumlu yönde değişim gözleendiği, programın günlük yaşamdaki problemleri çözmesine katkı sağladığı, programın öğrencilerin bireysel beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verdiği öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Bununla birlikte, programın öğrencilerin ileriki meslek yaşamlarında gerekli bilgi ve becerilere temel oluşturacağı ve bu bağlamda programın öğrencilerin

başkalarına bağlı kalmadan kendi fikirlerini rahatça ifade etmesine imkan sağladığı ve program sonunda öğrencilerin sahip olduğu değerler konusunda olumlu yönde değişim gözlemlendiğini ifade edilmiştir. Ürün boyutunu yansıtan maddelerle ilgili alan yazında, araştırma bulgularıyla paralellik gösteren çalışmalar mevcuttur. Kesik (2016), ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin fen okur-yazarlığın alt öğrenme alanları olan bilgi, duyuş, beceri ve Fen-Teknoloji-Toplum-Çevre algılarının yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Aybek ve Aslan, (2015), öğretmenlerin programın öğrencilere günlük yaşamlarında kullanacakları bilgileri kazandırdığına yönelik öğretmen görüşlerini ortaya koymuştur. Yıldırım ve Güngör Akgün (2015), fen kavramlarının günlük hayatla ilişki kurularak sunulduğunda öğrencilerin derse karşı ilgisinin arttığı ve daha etkili öğrenmelerin gerçekleştiğini, Başar (2016) ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun konuları günlük yaşamla ilişkili bulduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde yapılan farklı çalışmalarda da, katılımcılar programdaki konuların anlaşılır ve içeriğinin günlük yaşamla ilişkilendirilebilir olduğu belirlenmiştir (Saban, Aydoğdu ve Elmas, 2014; Sıcak, 2013; Ünişen ve Kaya, 2015). Kısmen farklılaşan bulgulara ulaşan Yıldırım (2018), FBDÖP'ün, öğrencilere yaşam problemlerini çözmede orta düzeyde katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada öğretmenlerin yarısından biraz fazlasının FBDÖP'ün ileride meslek yaşamlarında gerekli olan bilgi ve becerilere temel oluşturabileceğini tespit etmiştir. Bekmezci ve Ateş (2018), FBDÖP'ün öğrencilere yaşam becerilerini kazandırma noktasında faydalı olduğunu tespit etmiştir. Tüysüz ve Balıkçı (2016) yapmış oldukları çalışmada programın öğrenciler üzerindeki etkileri ile ilgili öğretmenler kendisini ve çevresini tanımlayabilecek, ayakları yere sağlam basan, meraklı, araştıran ve düşünen bireylerin yetişmesinde etkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu araştırma sonuçlarından farklı olarak, Koca (2015), çevre ve temizlik ile ilgili değerlerin teoride anlatılıp uygulama aşamasına gelince havada kaldığını, ayrıca sadece kendini düşünen fertlerin yetiştiğini, dayanışma, paylaşma vb. değerlerin öğrencilere kazandırmadığına yönelik öğretmen görüşlerine vurgu yapmıştır. Öğretmenlerin kararsızlıklarını ortaya koyan çalışmalarında Bekmezci ve Ateş (2018), programının öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına karşılayabilecek nitelikte olup olmadığı ile ilgili öğretmenlerin şüphelerinin olduğu ifade edilmiştir. Bu bulguları destekler nitelikte Ünal, Coştu ve Karataş (2004) ise, eğitim programlarının geliştirilmesi ve planlanması aşamasında yeterli ihtiyaç analizi yapılmadığına yönelik görüşleri ifade etmişlerdir.

3. sınıf FBDÖP'ün CIPP modeline göre öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde değerlendirildiği bu çalışmadan elde edilen bulgular ve alan yazındaki benzer çalışmalar dikkate alınarak, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim sürecindeki öğretmenlere, program geliştirme uzmanlarına ve ilgili paydaşlara yönelik aşağıdaki önerilere yer verilmiştir;

- FBDÖP'e yönelik alan yazında gerçekleştirilen program değerlendirme çalışmalarında, özellikle son yıllarda nitel yaklaşıma dayalı yöntemlerle ve görüşmeler yoluyla veri toplama süreçlerinin benimsendiği görülmektedir. Bu

çalışmada ise, aşamaları yapılandırılmış bir model olan bağlam-girdi-süreç-ürün (CIPP) modeline göre öğretim programı ele alınmıştır. 3. sınıf düzeyi için gerçekleştirilen bu çalışmanın üst sınıf düzeylerine yönelik yapılması önerilmektedir. Böylece aynı model temelinde öğretim programının tamamına yönelik daha bütüncül sonuçlara ulaşılabilir.

- Bu araştırmanın verileri sadece İzmir ilinde ulaşılabilen öğretmenlerin görüşlerini kapsamaktadır. Bu nedenle daha geniş bir evren ve örneklem üzerinde yeni çalışmalar yapılabilir.
- 2018 yılında yenilenen öğretmen yetiştirme lisans programlarında yer alan ‘İlkokulda Temel Fen Bilimleri’, ‘Fen Bilimlerinde Laboratuvar Uygulamaları’ ve ‘Fen Öğretimi’ derslerinin içeriği öğretim programındaki kazanımlarla doğrudan ilişkilendirilerek işlenebilir. Böylece hizmet öncesi dönemdeki öğretmen adaylarının öğretim programındaki güncel gelişmeleri takip etmeleri sağlanabilir.
- Yenilenen öğretmen yetiştirme lisans programlarında, meslek bilgisi seçmeli ders havuzu kapsamında ‘Eğitimde Program Geliştirme’, ‘Eğitimde Program Dışı Etkinlikler’ vb. seçmeli dersler bulunmaktadır. Bu derslerde öğretmen adayları için öğretim programlarının dinamik ve yenilenebilir yapısına değinilebilir. Özellikle FBDÖP’ten sorumlu öğretmen adayları için, programın güncel yenilikleri, çağdaş yaklaşımları, kazanım yapılarındaki değişiklikler vb. içeriklere bu seçmeli derslerde yer verilebilir.
- Araştırma sonucunda öğretmenler tarafından en sık vurgulanan problemlerden birisi, okullardaki laboratuvar imkânlarının kısıtlılığı ve araç-gereç eksikliği olmuştur. Buna göre öğretim programının amaca uygun ve verimli uygulanabilmesi için okulların fiziki yetersizliği iyileştirilmeli ve laboratuvarlar araç-gereç yönünden zenginleştirilmeli. Böylece fen bilimleri derslerinin öğretim programında benimsenen araştırma-sorgulama temelli ve öğrencilerin daha aktif olabilecekleri ortamlarda işlenmesi sağlanabilir.
- Bununla birlikte, alan yazında ve bu araştırmanın sonuçlarında vurgulanan okullardaki teknolojik donanım eksikliklerinin giderilip fen bilimleri dersleri için uygun teknolojik imkanların entegrasyonu sağlanabilir. Bu durumla ilişkili olarak öğretim programlarının tüm bileşenlerinin (kazanımlar, öğrenme alanları, özel amaçları vb.) uzaktan, çevrimiçi vb. ortamlarda öğretime uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar yapılabilir.
- Öğretmenlerin önemli bir kısmı öğretim programının toplumun fen alanında ihtiyaç duyduğu insanın yetiştirilmesine kısmen katkı sağladığını düşünmektedirler. Buna göre, programın özel amaçlarının neler olduğu, kazanımların yapısı ve öğrenme alanlarının içeriği vb. halihazırda görevde olan öğretmenlerle

3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeline...

koordineli şekilde ele alınarak programının toplum ihtiyacına yönelik boyutları için öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.

- CIPP modelinin özellikle süreç boyutundan elde edilen bulgularda öğretmenlerin bir kısmı bazı deney ve etkinliklerde özel alanlarda uzman desteğine olan ihtiyaca dikkat çekmişlerdir. Ülkemizde fen bilimleri derslerinin 3. sınıf düzeyinde kısa denebilecek bir süredir (2013 yılından bu yana verilmektedir) verildiği düşünüldüğünde, bu sınıf düzeyinde eğitim veren sınıf öğretmenleri için yardımcı kaynak, rehber materyal, online eğitim vb. destekler sağlanabilir. Bu desteklerde öğretilecek konu, kazanım ve kavramlara yönelik spesifik öğretim uygulamalarına yer verilebilir. Benzer şekilde öğretmenlerin önemli bir bölümü, programın öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate almasını sağlamadığını belirtmişlerdir. İlgili desteklerde öğrencilerin bireysel farklılıklarına vurgular yapılabilir.

Kaynakça

- AKINCI, B., UZUN, N. ve KIŞOĞLU, M. (2015). "Fen bilimleri öğretmenlerinin meslekte karşılaştıkları problemler ve fen öğretiminde yaşadıkları zorluklar", *International Journal of Human Sciences*, 12, 1, 1189-1215
- ALSHAMMARI, A. (2013). "Curriculum implementation and reform: teachers' views about Kuwait's new science curriculum", *US-China Education Review A*, 3, 3, 181-186.
- ASLAN, B. (2005). "İlköğretim, öğretim (müfredat) programlarının hazırlanmasına dayanak oluşturan cumhuriyet döneminin dinamikleri ve 1968-2005 ilköğretim programlarının sınırlı bir karşılaştırılması", XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 28-30 Eylül 2005 Denizli.
- ASLAN, M., ve ÇÖKÜK, K. (2018). "2013 4. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programının ünite bazlı değerlendirilmesi". *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 156-192.
- AYBEK, B. ve ASLAN, S. (2015). "Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 3. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 883-894.
- AYDIN, A., SELVİTOPU, A ve KAYA, M., (2017). "PISA 2012 Sonuçları ve Eğitim Yatırımları". *Pamukkale University Journal of Education*, 42.
- AYDIN, Ö. (2007). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Kütahya İl Örneği). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- AYDIN, S. ve ÇAKIROĞLU, J. (2010). "İlköğretim fen bilimleri dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri: Ankara örneği". *İlköğretim Online*, 9, 1, 301-315
- AYVACI, H. Ş. ve ÖZBEK, D. (2014). "Fen bilimleri dersi 2013 öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri (Ordu ili örneği)". *Millî Eğitim*, 43, 204, 228-231.

- BAŞAR, T. (2016). İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- BAŞİBEYAZ, İ. (2016). Üçüncü Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gaziantep.
- BAY, E., TÜRKAN, A., TOSUN, Ş., DELİÇAY, F., ATEŞ, G. N., PAMUK, T., ÖZKAN, S., DEMİR, S. (2013). "4+4+4 modelinin paydaşlar bağlamında değerlendirilmesi: Aktif katılım mı? Pasif Direniş mi?" **Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 2,5, 34-5.
- BAYRAK, A. (2009). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri (Erzincan İli Örneği). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- BAYRAK, B. ve ERDEN, A. M. (2007). "Fen bilgisi öğretim programının değerlendirilmesi." **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 15, 1, 137-154.
- BEDİR, M. (2018). İlkokul Üçüncü Sınıflarda Uygulanan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerinin İncelenmesi. Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu.
- BEKMEZCİ, S. ve ATEŞ, Ö. (2018). "2013 fen bilimleri dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri." **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 16, 3, 57-76.
- BERKANT, H. G. ve KANKILIÇ, D. (2014). "Fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi." 11.Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildiri Özet Kitapçığı, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Adana.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. ve DEMİREL, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (4. Basım), Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- COOPER, E. (2005). Teachers Perspectives on the Implementation of the Ontario Elementary School Science Curriculum. Ontario: University of Lakehead. (Unpublished M.Ed. Thesis).
- CRESWELL, J. W. (2012). Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. (4th ed.). Boston: Perason
- ÇALIŞOĞLU, M., TORTUM, T., ERİŞMİŞ, F. ve KOÇYİĞİT, D. (2015). "Yeni yapılandırılan 3. sınıf hayat bilgisi ve fen bilimleri derslerine yönelik öğretmen görüşleri." **Uluslararası Multi-disipliner Akademik Araştırmalar Dergisi**, 2, 2, 1-11.
- ÇIRAY, F., KÜÇÜKYILMAZ, E. A. ve GÜVEN, M. (2015). "Ortaokullar için güncellenen fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri." **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, 25, 31-56.
- ÇİFTÇİ, S., SABAN, A., GÜNDÜZ, S., ve OLAÇ, T. (2015). "İlkokul üçüncü sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf fen bilimleri dersine ilişkin görüşleri." **Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2, 4, 333-347.

3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeline...

- DEĞİRMENCİ, U. (2007). İlköğretim 4., 5., 6. Sınıflar Fen ve Teknoloji Dersi Yeni Öğretim Programının Uygulanması ile İlgili Öğretmen Görüşleri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- DEMİREL, Ö. (2004). Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- DEVECİ, İ. (2018). "Türkiye'de 2013 ve 2018 yılı fen bilimleri dersi öğretim programlarının temel öğeler açısından karşılaştırılması." *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 2, 799- 825.
- DİNDAR, H. ve YANGIN, S. (2007). "İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programına Geçiş Sürecinde Öğretmenlerin Bakış Açılarının Değerlendirilmesi." *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1, 185-198
- ERCAN, F. (2007). 2004 Fen ve Teknoloji Dersi 4. ve 5. Sınıflar Öğretim Programına İlişkin Görüşler. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu.
- EVİRGEN, E. (2013). İlköğretim Yedinci Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- FİLİZ, S. B., ve KAYA, V. H. (2013). "İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı ile fen bilgisi öğretmenliği lisans ve lisansüstü öğretim programının felsefe, amaç ve içerik ilişkisinin incelenmesi." *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 2, 185-208.
- GEDİK (2017). 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman.
- GÖMLEKSİZ, M. N. ve BULUT, İ. (2007). "Yeni fen ve teknoloji dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 76-88.
- GÜVEN, G. (2016). 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hatay.
- KARAMAN, P. ve KARAMAN, A. (2016). "Fen bilimleri öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri öğretim programına yönelik görüşleri." *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 243-269
- KESİK, C. (2016). İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Fen Okur-Yazarlığını Belirlemeye Yönelik Envanter Geliştirme ve Uygulama, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde.
- KOCA, H. (2015). İlkokul Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarına (2005 ve 2013) Yönelik Stratejik Planlama: Swot Analizi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir.

- LEWTHWAITE, B. (2005). "It's more than knowing the science: a case study in elementary science curriculum review." **Canadian Journal of Science, Mathematics and Technology Education**, 5(2), 171-184.
- MARTY, L., VENTURİNİ, P., ve ALMQVİST, J. (2018). "İsviçre, İsveç ve Fransa'da fen eğitiminde geleneklerin öğretilmesi: Üç müfredatın karşılaştırmalı analizi." **Avrupa Eğitim Araştırmaları Dergisi**, 17,1, 51-70. <https://doi.org/10.1177/1474904117698710>
- MEB (2000). İlköğretim Okulu Fen Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Millî Eğitim Basımevi, Ankara.
- MEB. (2005). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı. Ankara.
- MEB (2013). İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2017). İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6,7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara:
- Ocak, R. (2008). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- OECD. (2013a). PISA 2012 results: What makes school successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV), Pisa, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201156-en>
- ÖZDEMİR, S. M. (2009). "Eğitimde Program Değerlendirme ve Türkiye'de Eğitim Programlarını Değerlendirme Çalışmalarının İncelenmesi." XVII. Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya Üniversitesi. Sakarya
- POSAVAC, E. J. & CAREY, R.G., (2007). Program Evaluation: Methods and Case Studies. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- SABAN, Y., AYDOĞDU, B. ve ELMAS, R. (2014). "2005 ve 2013 Fen Bilgisi Öğretim Programlarının 4. ve 5. sınıf düzeylerinin bilimsel süreç becerileri açısından karşılaştırılması." **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 32, 62- 85.
- SEÇKİN KAPUCU, M. (2014). "Fen ve teknoloji dersinde görsel medya kullanımına yönelik fen bilgisi öğretmenlerin görüşleri." **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, 4(2), 75-90.
- Sıcak, A. (2013). *İlköğretim 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Öğretim Programının Değerlendirilmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bolu.
- Şentürk, Ö. (2017). *İlkokul 3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- To, O.C. (2018). A Program Evaluation of an Apprenticeship Program using Stufflebeam's CIPP Model. Gardner- Webb University School of Education Retrieved. from <https://eric.ed.gov/?id=ED584441> p.11
- TORAMAN, S. ve ALCI, B. (2013). "Fen ve teknoloji öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri dersi öğretim programına ilişkin görüşleri." **Ekev Akademi Dergisi**, 17, 56, 11-22s.

3. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (CIPP) Modeline...

- TÜYSÜZ, C. ve AYDIN, H. (2009). "İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin yeni fen ve teknoloji programına yönelik görüşleri." **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 29, 1, 37-54.
- TÜYSÜZ, C. ve BALIKÇI, Ç. (2016). "Sınıf öğretmenlerinin 3. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik görüşleri." **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13, 36, 191-202.
- ÜNAL, M. (2011). Avrupa Birliği Erasmus Öğrenci Öğrenim Hareketliliği Programının CIPP (Bağlam, Girdi, Süreç, Ürün) Modeline Göre Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- ÜNAL, S. COŞTU, B. ve KARATAŞ, F. Ö. (2004). "Türkiye’de Fen Bilimleri Eğitimi Alanındaki Program Geliştirme Çalışmalarına Genel Bir Bakış." **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 24, 2, 183-202.
- ÜNİŞEN, A. ve KAYA, E. (2015). "Fen bilimleri dersinin ilkökul üçüncü sınıf programına alınmasıyla ilgili öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi." **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 8, 20, 1308-9196
- YILDIRIM, B. (2018). 2013 Yılı Ortaokul 5. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programının Bağlam-Girdi-Süreç-Ürün (Cıpp) Modeli İle Değerlendirilmesi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- YILDIRIM, N. ve GÜNGÜR AKGÜN, Ö. (2015). "İlkokul 3. sınıf öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri dersine ilişkin görüşleri." **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 16, 2, 199-218.
- ZOHRABİ, M. (2012). "An introduction to course and/or program evaluation." **Journal of Pan Pacific Association of Applied Linguistics**, 15, 2, 59-70.